

OB DNEVU BORCA

Janez je zbiral orožje

Stari Moščani zelo dobro poznajo enega prvih organizatorjev OF, ki je v Mostah že leta 1941 zbiral orožje, hrano in obleko za prve partizanske enote na Pugledu

To je Janez Rupnik, ki se je rodil leta 1905 v Črnem vrhu nad Idrijo v družini s šestimi otroki. V domačem kraju se je usposobil za tesarja, kot italijanski državljani pa je moral služiti vojaški rok na fronti v Libiji. Toda že leta 1929 je pobegnil v Jugoslavijo, kajti fašistična Italija mu ni dala ne kruha ne dela. V Ljubljani se je zaposlil v tovarni čistil za čevlje Jadran, katere lastnika sta bila Ivan Lapajne in njegov sin Drago s Poljske poti.

Janez Rupnik — ni se bal zreti smrti v oči

Toda prišla je okupacija in v Ljubljano so prikorakali Italijani, ki so Janeza preganjali že v njegovem rodnem kraju. Sedaj Rupnik ni pobegnil, marveč je Italijane počakal in se že leta 1941 vključil v OF. Sestanka prvih aktivistov julija 1. 1941 v delavnici tesarskega mojstra Pavla Pavšiča na Zaloški cesti št. 181, na katerem sta bila ustanovljena rajonski in terenski odbor OF Moste, se je med drugim udeležil tudi Janez Rupnik. Na tem sestanku so ugotovili, da je ena glavnih tedanjih nalog zbiranje orožja, obleke, hrane in drugega materiala za partizane.

Od tedaj dalje je Rupnik vsak dan vozil s triciklom, ki je imel dvojno dno, hrano, obleko in orožje iz Ljubljane prek žične ovire v Podlipoglav. Italijani so ga sicer kontrolirali, toda na triciklu je imel zanje

vedno naloženo čistilo za čevlje. Pod njim pa je imel npr. ob neki taki priliki na triciklu naložen mitraljez zbrojevko, štiri samokrese, šest bomb, puško mavzerico in večjo količino municije — in vse to peljal mimo italijanskih bunkerjev partizanom, na Pugledu!

Ivan Lapajne je dal za potrebe OF na razpolago v tovarni celotno skladišče, v katerem so lahko aktivisti vedno vskladiščili zbrani material in orožje za partizane. Ko je npr. odšla v partizane skupina 12 aktivistov, med katerimi je bil tudi Anton Kramar, se je predhodno v tem skladišču popolnoma opemila; vsakdo je poleg druge opreme dobil tudi popolnoma novo puško mavzerico. Orožje je preskrbel Boris Pavčič, ki je tedaj hodil še v šolo. Vse bi se srečno končalo, če ne bi prišlo do izdajstva. Italijani so zvedeli, da se pri Lapajnetu zbira orožje in 8. novembra leta 1942 so v mraku tovarno obkolili. Rupnik se je pravkar pripravil na počitku, ko so grenadirji na silo vdrli v skladišče. Premetali so vse, a našli niso ničesar. Zato so Janeza Rupnika postavili pred zid in uperili vanj tri mitraljeze. Nekaj časa so ga zasliševali, ker pa ni ničesar izdal, so mu hoteli zavezati oči in mu grozili z ustrelitvijo. Toda Rupnik ni popustil in dejal, da se ne boji zreti smrti v oči.

Verjetno ga je to rešilo, kajti italijanski oficir je ukazal, naj ga uklebejo in odpeljejo v Belgijsko kamarno. V njej je bil šest mesecev zaprt, nato pa odpeljan v taborišče, kjer je ostal do kapitulacije Italije.

Tedaj se je takoj vključil v partizanski Idrijsko-tolminski odred,

nato pa je bil do osvoboditve komandir 3. čete zaščitnega bataljona pri štabu IX. Korpusa. Voja se je bližala h koncu, toda Nemci so poskušali vse, da bi se izveleli. V neki njihovi taki akciji je bila Janezova četa popolnoma obkoljena; toda vsi borci so jurišali in se rešili. Tedaj je bil Janez dvakrat ranjen.

Takoj po vojni se je zaposlil pri gradbenem podjetju Primorje v Ajdovščini in pomagal pri gradnji porušeni in požgani domačiji v Cepovanu, Lokvah, Tribuši, Lokovcu in Oglarjih.

Samo v Lokvah je sam z vojnimi ujetniki spravil pod streho 45 porušeni domačiji. Delali so od jutra do mraka, poleti in pozimi v najhujšem mrazu in snegu. „Bili so hudi časi, včasih tudi dva dni ni bilo hrane,“ je pripovedoval Rupnik. Toda kljub temu so prenekalet večer organizirali miting. Rupnik pa je vedno igral na harmoniko.

Leta 1962 se je Rupnik invalidsko upokojil. Sedaj živi sam: žena mu je umrla, sin pa je odšel na delo v tujino; njegovi vojni tovariši so v glavnem padli, veliko pa jih je po vojni že umrlo. Ima pa dobre sosed, ki mu v težkih trenutkih priskočijo na pomoč.

Danes živi tiho in skromno — zopet v Mostah, kjer je preživel prvo polovico leta okupacije. Moste pa niso več predmetje z nizkimi hišami in vrtovi, marveč del mesta z velikim in gostim prometom, v katerem se človek zgubi, če ga nihče ne obišče. Zato je Rupnik zelo vesel vsakega obiska in še vedno rad obuja vojne spomine.

MAKS BURGAR

Delavci — pripadniki enote teritorialne obrambe iz Javnih skladišč so letos že drugič preizkusili svoje znanje in streljanju z brzostrelkami, polavtomatskimi puškami in bazukami. Vaje, ki so se odvijale podnevi in ponoči, so bile uspešne. Na fotografiji sta strokovnjaka za streljanje z bazuko Brane in Stane. Že v naslednjem trenutku bo mina zadela sovražni bunker

SPLOŠNI LJUDSKI ODPOR V KRAJEVNI SKUPNOSTI

OPREDELJENE NALOGE

Na zadnjem posvetovanju predstavnikov krajevnih skupnosti in družbeno-političnih organizacij je bila poudarjena vloga družbeno-političnih in družbenih organizacij v krajevni skupnosti pri pripravi na splošni ljudski odpor. Pri pripravi prebivalstva in ustvarjanju materialne podlage za SLO je potrebno okrepljeno delo in neposredna navzočnost vseh družbenopolitičnih in družbenih organizacij, ki lahko izrazijo svojo družbeno vlogo predvsem na tej ravni in v danem okolju. Dvomi posameznikov o vlogi, nalogah in mestu nekaterih organizacij in združenj občanov v pripravi na SLO niso utemeljeni. Sedaj je že popolnoma jasno, kako pomembno vlogo imajo pri tem poleg ZK, SZDL, ZZB NOV, ZRVS, ZS vsa tista društva ter organizacije, ki so poklicane krepiti obrambo in socialistično zavest vsega prebivalstva. Posebno pomembnost morajo posvečati nekaterim skupinam občanov, da bodo telesno in duševno pripravljeni in usposobljeni v vseh veččinah, ki jih je mogoče koristno uporabiti v splošnem ljudskem odporu.

V krajevni skupnosti je mogoče temeljito in učinkovito pripraviti do sedaj hitro in gospodarno, da je KS aktivna v vseh svojih dejavnostih in z vsemi svojimi samoupravnimi organi, če uspe zajeti v pripravi na SLO vse občane, ki niso razporejeni v oborožene sile, če usklajuje svoje priprave z organizacijami združenega dela na svojem območju ter če hkrati družbenopolitične in družbene organizacije, ki delajo na območju KS oziroma združujejo občane po interesih dejavnostih, dosledno opravljajo svoje naloge na področju SLO.

Zveza komunistov je idejni usmerjevalec priprave na SLO v krajevni skupnosti. Občasne priprave in razgovori na sestankih organizacije naj zagotovijo, da se komunisti zavzemajo za nadaljnje podružabljanje SLO, njegovo popolno povezovalno v družbenopolitični in družbenogospodarski sestavi; za vsestransko vključevanje občanov in delovnih ljudi ter njihovih samoupravih združenj v zadeve SLO. Organizacije ZK se morajo odločno upreti pojavom nezaupanja nekaterih ljudi v vlogo, funkcijo in učinkovitost SLO, ki se izražajo predvsem v prenehanju vojaške moči bloksovskih sil ali v podcenjevanju lastnih možnosti. Zavzemati se morajo za javnost dela na področju SLO — razen seveda vojnih načrtov in drugih podatkov vojaške tajnosti ali tajnosti narodne obrambe — saj je obveščenost ljudi pomembna prvina za dvig zavesti in mobilizacije prebivalstva pri preprečevanju posledic sovražne propagande, psihološke in politične diverzije.

Socialistična zveza delovnega ljudstva je pobudnik in usklajevalec dejavnosti krajevne skupnosti, družbenopolitičnih in družbenih organizacij v pripravi na SLO. Krajevna skupnost mora skrbeti, da so ustvarjeni vsi tisti najširši politični in idejni pogoji, v katerih se lahko razvije obsežna in raznovrstna aktivnost pri izvajanju nalog množičnih priprav prebivalstva na SLO. Zavzemati se mora za takšne rešitve v pripravi na SLO, ki pospešujejo podružabljanje obrambnih nalog neposredno pri občanah in v samoupravnih organih; za takšne družbenopolitične akcije, ki bodo prilagojene krajevnim razmeram, široki javni razpravi in še posebej mladini;

za odpravo nerešenih družbenih problemov, ki vplivajo na uspešnejše priprave SLO; za ustrezne kadre — vključno ženske in mladino — in njihovo družbeno usposabljanje, kajti kadri rešujejo vse.

Zveza združenj borcev NOV ima posebno mesto pri pripravi na SLO. Njeni člani so neizčrpen vir novih zamisli in oblik organiziranja SLO, ki izhajajo iz izkušenj narodnoosvobodilne vojne. Borci lahko uspešno prenašajo svoje izkušnje na mladino in druge občane, razbijajo malodušje tudi s primeri narodnoosvobodilnih gibanj, vzgajajo mladino v duhu tradicij naše nedavne preteklosti ter jo pravilno usmerjajo za stvarne priprave, za prevzemanje funkcij v morebitni vojni. Veliko lahko pripomorejo tudi z osebnim sodelovanjem pri konkretnih akcijah specializiranih organizacij ter raznih vajah oboroženih sil in enot civilne zaščite.

Zveza vojaških vojnih starešin je izredno pomembna družbenopolitična in strokovna organizacija pri pripravi na SLO. Poleg strokovne pomoči pri izvedbah raznih vaj in akcij je pomembna naloga članov ZRVS, da občanom tolmačijo načela SLO in s tem prispevajo, da jih sprejme najširši krog občanov in jih samostojno izvaja v izrednih razmerah. Prav tako je njihova naloga razširjanje strokovne literature.

Zveza mladine in študentska organizacija združujeta mladino v organizacijah združenega dela, solah in na terenu. Mladi rod tvori tisto družbeno silo, ki prevzema nase breme in odgovornost za nadaljnji družbeni razvoj, tedaj tudi za varnost in obrambo naše socialistične skupnosti. Zato ima posebne naloge pri krepitvi socialističnega patriotizma, oblikovanju in ustvarjanju konkretnih priprav na SLO ter vključevanju in usposabljanju mladine za SLO. Načela SLO dajejo podlago za razširitev in uresničitev samoupravnih pravic mladini na področju SLO, pri čemer morajo ZM in ZS pomagati vsi družbeni dejavniki, zlasti še pri vključevanju v vodstvene organe za SLO.

Zveza sindikatov ima torišče svojega političnega delovanja v organizacijah združenega dela, kjer je dosegla že pomembne uspehe. Še vedno pa je slaba povezava med ZS in odbori OZD za SLO in krajevno

skupnostjo, na katere območju je razmeščena, oziroma z odborom KS za SLO.

Rdeči križ je človekoljubna množična organizacija občanov, ki deluje na zdravstvenem, socialnem in drugih področjih. Pomembna je vloga RK pri obrambni vzgoji občanov s sodobnim poukom prve pomoči in socialnega dela, nadalje pri organizaciji krvodajalstva, pri usposabljanju lastne organizacije za nudenje zdravstvenega in socialnega varstva prebivalstvu v izrednih razmerah. Organizacije RK tesno sodelujejo s štabi in enotami za CZ v KS ter je treba dejavnost v tej smeri še krepiti.

Društvo prijateljev mladine skrbi za vzgojo mladega rodu, pri čemer je posebnega pomena tista dejavnost, ki utrjuje domoljubje mladega rodu. Treba jo je razvijati in utrjevati, ker je odločilna za oblikovanje zavednega občana.

Organizacije za telesno kulturo so po svoji naravi s celotno dejavnostjo velikega pomena za SLO tako zaradi krepitve duševnih in telesnih sposobnosti, kakor zaradi nekaterih posebnih veščin. Predvsem so za SLO zanimiva množična društva — TVD Partizan, planinska, šolska, športna itd. (strelstvo, orientacijski šport, padalstvo, letalski športi, planinstvo, alpinizem, tek na smučeh, judo, plavanje, karate, atletika). Vzpodbujati je treba nove oblike množičnega delovanja občanov v telesni vzgoji; pri tem bo lahko veliko napravila bodoča telesnokulturna skupnost.

Taboriška organizacija navaja svoje člane na tiste lastnosti, ki jih potrebujejo za vsakdanje življenje in za izredne razmere. Program dela je tak, da je v celoti pomemben za priprave članov za SLO. Taboriški se privajajo življenju v naravi, v vsakršnih razmerah, prehrani in drugim življenjskim potrebščinam, ki jih lahko dobe v naravi. Te organizacije bi morale posvetiti večjo pozornost.

Ljudska tehnika širi tehniško kulturo prebivalstva, zlasti mladine in je pri sodobnem razvoju tehnike nesplošno, posebej pa vojaške, zelo pomembna za priprave SLO (radioamaterji, letalci, modelarji, raketarji, brodarji, jadralci itd.). Tudi to dejavnost je treba podpreti in se zavzeti za njeno večjo množičnost.

Gasilska društva so z vso dejavnostjo pomembna za zaščito prebivalstva, zato tesno sodelujejo s civilno zaščito. V številnih vaseh pa so tudi žarišča druge družbene dejavnosti, s katero bistveno prispevajo k pripravi na SLO.

Druge specializirane organizacije ali društva, ki niso posebej omejena, bolj ali manj načrtujejo svoje priprave na SLO. Pri tem jim mora odbor KS za SLO pomagati, da bodo našla svojo vlogo in mesto ne le znotraj svoje organizacije, temveč tudi med drugimi občani.

Dosedanja aktivnost družbenopolitičnih in družbenih organizacij v KS je že pokazala uspehe glede priprav na SLO, vendar bodo morale svojo programsko aktivnost še bolj prilagoditi zahtevam priprav na SLO.

V tesnih prostorih razvejana dejavnost

KNJIGA, NAJBOLJŠI TOVARIŠ — MOŠČANSKA KNJIŽNICA LETNO ODKUPI 2500 KNJIG — V VSEH ODDELKIH DNEVNO PREBIJE 200 BRALCEV, KI SI IZPOSODIJO 500 KNJIG

Ljudske knjižnice v Ljubljani — le-teh je (večjih) 7 — tarejo mnogotere skrbi in problemi. Mednje sodijo predvsem pomanjkanje prostora za osnovno dejavnost (izposojevališča in skladišča), pomanjkanje čitalnic, skromen nakup knjig, neustrezna kadrovska zasedba in podobno.

Na dlani je, da sta tako strokovno poslovanje kot notranja organizacija v knjižnicah bolj ali manj zastareli. Vsaka knjižnica se je razvijala samostojno v različnih okoliščinah z boljšimi ali slabšimi strokovnimi delavci. Zato ni čudno, da je v knjižnicah strokovno poslovanje neenotno. To pa zahteva, da se mora ljubljansko knjižničarstvo čimprej reorganizirati.

Tako ima, denimo knjižnica v Mostah na voljo samo 121 kv. metrov koristne površine (izposojevalni prostor s skladiščem, čitalnica, upravni prostor s katalogi), potrebovala pa bi okoli 450 kv. metrov prostora. V sedanjih nevdružnih pogojih delovanja si moščanska knjižnica ne more privoščiti ločenega knjižnega oddelka za otroke, v katerem bi le-tem nudila tudi druge

oblike literarne vzgoje; in ne nazadnje ni prostora za knjižne razstave in večjo ločeno čitalnico. Načrti za knjižnico in skladišče v družbenem centru Most (450 kv. metrov) so spriču denarnih težav padli v vodo. Zato so se odločili pridobiti in preurediti še en prostor na Zaloški cesti 35 a, ki je sedaj v njem zasebno stanovanje; v njem bi uredili pionirski oddelki ter tako razbremenili izposojevalni prostor. Seveda bi bila to samo začasna rešitev največ za dobo dveh, treh let.

Temeljna knjižna zaloga moščanske knjižnice je 35.000 knjig. V čitalnici je študijski del s priročniki in redkejšo literaturo. Tu lahko bralci izbirajo med 90 tujimi in domačimi časniki in revijami, tu tudi vodijo evidenco zahtevnejših informacij in dokumentacijo sodobnih tujih in domačih besednih ustvarjalcev.

Oddelki v Polju ima izposojevalni prostor za odrasle in mladino ter skladišče s 60 kv. metri koristne površine. Letos se bodo preselili v kletne prostore stare osnovne šole v Polju, ki jih je obnovilo podjetje Saturnus, opremo pa sta prispevali krajevna skupnost in občinska skupščina. Tu bo mladinski oddelki z vsemi oblikami literarne vzgoje in revijska čitalnica s priročno knjižnico.

Oba oddelka v Novih Jaršah in Hrušici že dolgo ne zadoščata tamkajšnjim potrebam, ker sta se obe soseski — predvsem Jarška — izredno hitro razvijali. Tako je, denimo, oddelki na Smartinski cesti 127 odprti tedensko po 5 ur, kar je odločno premalo. Enako velja za oddelke v kulturnem domu v Hrušici.

Veliki uspehi Vevških godbenikov

Na letošnjem tekmovanju pihalnih orkestrrov Slovenije je vevška godba v predtekmovanju pihalnih orkestrrov Ljubljane in Dolenjske v Ribnici konec maja, zasedla 1. mesto. Na končnem tekmovanju za najboljšo mesto v Sloveniji pa je zasedla 4. mesto. Pred njo so bili le orkestri iz Trbovelj, Raven na Koroškem in Velenja.

Tudi sicer je vevška godba zelo delovna, saj nastopa šestdesetkrat na raznih praznikih, pogrebih, ima letno 2 celovečerna koncerta, 5 do 6 promenade koncertov itd., tako da ima letno preko 40 nastopov. Zadnje čase se je precej pomladila in pri vevški godbi se za pomladke ne boje. Trenutno pa je najstarejši godbenik Roman Klešnik, ki piha v svoj instrument že preko 40 let.

Ob tako lepem uspehu želimo, da bi bila vevška godba pod vodstvom Franca Grebenška še naprej tako uspešna in stopala po poti, ki so jo začrtali njeni predhodniki pred 63 leti, izvajala iz pihal zvoke, ki jih vsi radi poslušamo in še naprej širila glas dobre godbe.

Vevška pihalna godba se je udeležila zaključne revije gledaliških skupin v Javoru

es

Priprave oboroženih enot teritorialne obrambe so v Ljubljani iz leta v leto bolj usmerjene k praktičnim vajam. Na posnetku vidimo skupino „teritorialcev“ iz Javnih skladišč, ki se urijo v streljanju z brzostrelkami